

Düşünce

İsmail ÇALIŞKAN*

BİR İNSANI ÖLDÜRMEK VEYA
BÜTÜN İNSANLIĞI

ÖLDÜRMEK

“Çağımızın en büyük hastalıklarından biri, dinin şiddete alet edilmesidir.

Halbuki Hâbil-Kâbil kardeşler arasında geçen ve Kâbil’in Hâbil’i öldürmesi ile sonuçlanan olay anlatıldıktan sonra Yüce Allah şöyle buyuruyor: “İşte bundan dolayı İsrailoğulları’na şunu yazdık: Kim, bir cana kıymamış ya da yeryüzünde bozgunculuk yapmamış olan bir insanı öldürürse, sanki o bütün insanları öldürmüştür.”

Gağımızın en büyük hastalıklarından biri, dinin şiddete alet edilmesidir. Dinin, özellikle İslâm'ın, hele de Kur'an'ın şiddetle ne ilgisi olabilir ki? Üzülecek söyleyelim ki, şiddete bulaşan kimi Müslüman bireyler, her ne hikmetse önce kendilerine Kur'an'dan âyetler bularak onlara dayandıklarını îmâ etmektedirler. Bunu fırsat bilen bazı kişiler de şiddeti yapanlara muhalefet edeceklerine; onların yanlışlarını ve bu meselenin gerçek nedenlerini ortaya koyacaklarına, İslâm'ı, özellikle de Kur'an'ı dillerine dolamakta, suçu ortaya yıkmaya çalışmaktadırlar. Sanki şunu demeye getirmektedirler: "Aslında bu işlerin asıl kaynağı dindir, Kur'an'dır, ya da onun tebliğcisi ve uygulayıcısı olan Hz. Muhammed'dir."

Madem bu konuyla ilgili olarak İslâm'ın asıl kaynağı konuşuluyor, o zaman gerçekte durumu ortaya koymak gerekmektedir. Gerçek nedir? Kur'an kendisine inananlardan neyi istemektedir? Onun gayesi insanlığın birikimlerini yok etmeye teşvik etmek mi, en değerli varlık olan insa-

nı yaşatmak mı, yoksa insan hayatını hiçe saymak mıdır?

İlk etapta Kur'an'ın bu tür sorulara cevap olabilecek olan yaklaşımına bakalım. İşte yüzlerce âyetten sadece bir ikisi: "*Rabbimize alçak gönüllü ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez. Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'ın azabından korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Şüphesiz, Allah'ın rahmeti iyilik edenlere çok yakındır.*" (7/A'râf, 55-56) "*Hatâen olmadıkça bir mü'minin bir başka mü'mini asla hakkı olamaz.*" (4/Nisâ, 92)

Kur'an-ı Kerim, insan hayatının değerini açık bir şekilde ortaya koyar. Hâbil-Kâbil kardeşler arasında geçen ve Kâbil'in Hâbil'i öldürmesi ile sonuçlanan olay anlatıldıktan sonra Yüce Allah şöyle buyuruyor: "*İşte bundan dolayı İsrailoğulları'na şunu yazdık: Kim, bir cana kıymamış ya da yeryüzünde bozgunculuk yapmamış olan bir insanı öldürürse, sanki o bütün insanları öldürmüştür.*"

Her kim de birinin (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır. Andolsun ki, onlara resûllerimiz apaçık deliller getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ) yeryüzünde aşırı gitmektedir.” (5/Mâide, 32) İsrâ suresinde bir dizi emirler sıralanır, bunlar arasında şunlar da vardır: “Ana-babaya bıraktıktan sonra, çocukların hayatına kasetme, haklı bir sebep olmadıkça Allah’ın öldürülmesini haram kıldığı cana kıyma.” (17/İsrâ, 23, 31, 33.)

Şunu da açıkça söyleyelim: Doğrusu Kur’an’da savaş ile ilgili, yani gerektiğinde askerî ve silahlı tedbirlere başvurmak ile ilgili âyetler vardır. Bunları yok saymanın bir anlamı yoktur, tersine Kur’an’ın diğer bütün âyetlerini olduğu gibi bu tür âyetlerini de hakkıyla anlamak, yapılacak en güzel iştir. Kur’an, 23 yıllık bir tarihî dilimde inmiştir. Bu süreçte insan hayatı ile ilgili bir çok konu, olay söz konusu edilmiştir, üstelik bunlar iş olsun diye de inmemiş, olayların gelişmesi doğrultusunda vahiy gelmiş, inananlara bazen yol göstermiş, bazen emirler ve tavsiyeler vermiş, bazen öğüt ve nasihat bulmuş, bazen yasaklar koymuş ve kötü şeyler hakkında uyarıda bulunmuş, bazen ibret ve ders alınması için geçmişte yaşanan olaylardan hikayeler anlatmıştır. İşte biz din ve dünya işleri ile ilgili konularda ilgili âyetleri alır, anlar ve uygulamaya koyarız. Bunların kimi bireylerin kendi başına yapması gerekenleri anlatırken kimisi de toplu olarak yapılacak ya da toplumun bir kesiminin yapacağı işleri

anlatır. İşte ‘savaş’ da bu son kısma giren bir iştir. Her isteyen istediği vakit savaş ilan edemez. Ayrıca meşru savaş üç guruba ayırabiliriz: Allah’ın emri doğrultusunda Müslümanları ve İslâm’ı korumak, vatani savunmak ve zulme uğrayan mazlumları korumak veya kurtarmak için (2/Bakara, 190; 4/Nisâ, 75, 94; 22/Hac, 39; 42/Şûrâ, 42; 60/Mümtehine, 9). Tabii buna bireyler kendi başlarına karar veremezler, Müslümanların en yetkili kurumu (devlet), âlimleri ve otoritesi (yönetici) birlikte karar verirler. Aksi halde her isteyen savaş ya da cihad ilan ederse, dinin yeryüzünde kurulmasını istediği düzen ve ıslahat gerçekleşmez; kargaşa, isyan, anarşi ve terör asla bitmez.

Dini başkalarına götürme ve tebliğ etme ölçüsünü de Kur’an belirler: “Artık sen öğüt ver! Sen ancak bir öğüt vericisin. Sen, onlar üzerinde bir zorba değilsin..” (88/Gâşiye, 21-22)

Bütün bunlara rağmen, insanlar âyetleri kendilerine delil ve kendilerince yorumlayarak alarak istediklerini yapmaya kalkışabilirler, ama bu Allah’ın âyetlerine karşı yapılmış en büyük haksızlık olur. Onun âyetleri gerçekten insana yol gösterir, ama hak ve hakikate, doğru ve güzel olana, âdil davranmaya, insan onuruna yaraşan güzel işler yapmaya, kısaca Allah’ın razı olacağı şeyler yapmaya doğru yönlendirir.

Sonuç olarak şiddet, şiddeti şiddetle halletme eğiliminde olan insanın kendisinden kaynaklanır. Aslında insanın onu, en son başvurması gereken seçenek olarak düşünmesi, hatta mümkünse seçeneklerin arasından çıkarması gerekir. Ama bazen bu eğilimini kontrol edemez; bazen keyfi, bazen de başka çare bulamadığında başvurduğu bir yöntem olur. Bunu yaparken de mensup olduğu dinin kaynaklarını kendine delil sayabilir ve haksızlıkları kendi yaptıklarının gerekçesi yapabilir. Yine de bu onun haklı olduğunu göstermez. Çünkü kişilerin haklı olmalarının ve yaptıkları işin doğruluğunun ölçüsü, bunun din tarafından meşru kabul edilmesi ve yine dinin genel hükümlerine uymasındır.

* Doç. Dr.